

A századik

Fájó ujjaimat dörzsölgetem, elmeredevett gerincemet egyengetem. A 30 grammos átütő papírra 12 példányban legépelte lapok már összerakva fekszenek az asztalon. A munka következő szakaszához egy közepes méretű szögre és kalapácsra van szükségem. A két eszközzel a lapok bal oldalára lyukakat ütök, majd a lyukakba fonalat fűzök. Fedőlap is kerül az egyes példányokra, évszám, sorszám, esetleg egy alkalmas kép lesz majd rajta. Por, piszok ellen zsirpapír vagy műanyag burkolat védi az elkészült füzeteket. A tizenkét, fokozatosan halványuló példány – a gépelő gyakorlatosságától függően – nagyjából egy hét alatt készül el.

Tisztelt szerkesztő barátaim! Egykori munkatárs korabeli beszámolója így mondaná el, miként tette közvé a szamizdat irodalom a Bokor Közösség tagjainak egy év során elkészített, összegyűjtött, megrostált, megszerkesztett kéziratait, a *Karácsonyi Ajándék* kötetét. Önzetlen tagok buzgósága alkalmas papíron, megfelelő másolópapírral, változatos témájú füzeteket hozott létre 2–3 sorozatban. Szerzői, szerkesztői honorárium nélkül, nyomda nélkül, az elkobzást kockáztatva jött létre egy sajátos irodalom bő négy évtizeden át – különösen pedig a 70-es, 80-as években – a modernnek nevezett huszadik század második felében. Furcsa keveréke volt ez a Gutenberg-korabeli és a Remington, Continental, Olympia meg az NDK-ból származó Erika írógépek, valamint a Deltaplan másolópapírok által segített technológia világának. Egy valami, mindenesetre, azonos volt az évszázadokra visz- szatekintő munkafolyamatban: a gondolatokat betűkké formáló munkások lelkesedése. Tudták, mit csinálnak és miért.

Múlt az idő, sajtószabadság köszöntött be, és a föld alatti irodalom napvilágra került. Ujjaink immár lehetőköny- nyű billentyűket simogatnak, és szövegszerkesztők lemezei vezérlik a nyomdagépeket körülátlan példányszám előállítására. A forma évszázados ugrásokkal repült a XXI. századba, feladva a leckét a tartalomnak: Képes-e követni őt a maga illetékességi területén? A naiv kezdetek irodalmát a *Karácsonyi Ajándék* gyűjtötte, a mai írások viszont az utód, az „Érted vagyok” lapjaira kívánnak költözni. Volt és van tehát egy közösség, profánabbul kifejezve irodalmi tábor, amely írásban is közzé akarta és akarja tenni vallási gondolatait. Ahogy lehetett, és ahogy lehet. A XVII. évfolyamát jegyző, századik, jubileumi füzetét publikáló „Érted vagyok” tehát egy közösségben gyökerezik, az időben nőtt meg veszélyeztetett amatőr kiadványból ISSN-számot viselő, szabályos folyóirattá. Ebben a köntösben is el akarja mondani aktuális szellemi tartalmait.

A folyóirat, az újság szó hallatán megélnékülnek gondolataink. Úgy érezzük, hogy bejutottunk az intellektuális közlés rendes világába, ahol alkotó körök, gondolkodásbeli irányok lépnek kapcsolatba mindenkor – ma már így mondanánk – „hon”lapjuk segítségével. A folyóirat kölcsönös leképezés egy író-olvasótábor és a nyilvánosság között. Mondj egy újságot, és arcol fognak megjelenni előttem. Mond azt, hogy *Acta Eruditorum* – az első német tudományos folyóirat 1682-től –, és Leibniz arca néz reád. Mond azt, hogy *Nyugat*, és Ignotus, Babits, Móricz Zsigmond alakját látod. A *Holnap* kávéházi asztalánál Ady, Juhász Gyula és Dutka Ákos ül. A *Vigilia* le-

vonatai fölé Sík Sándor hajol. Az *Újhold* hallatán Nemes Nagy Ágnesre, Örkényre és Pilinszkyre gondolhatsz. A *Les Temps Modernes* az egyik alapító, Sartre nevét juttatja eszedbe. Ha a nekünk egykor oly kedves *Concilium*ra emlékezel, zsinati reformteológusok sora vonul el előttem.

Meghökkentő dolog utólag rájönni, milyen vakmerő vállalkozás az újságalapítás. Már ahhoz is nagy bátorság kell, hogy folyóiratunkat szándékos változottsággal és tartalmi különbözőséggel összeválogatott, nagynevű kiadványokkal hasonlítsuk össze. De ha kicsik vagyunk is, akkor is igaz, hogy nekünk is van célunk, amit az alapítással szolgálni akartunk: beszéd Istenről és az emberekről. Tükrözni a világot az evangéliumi objektivitás jegyében, tájékozódni, és keresni tennivalóinkat. Szabadon, sokszínűen. Azt mondják, hogy a Nyugat szerkesztői nem törekedtek az írók egységbe tömörítésére, csak az epigonokat és a fejlődés ellenzőit szűrték ki. A Holnap a tespedő magyar lírát kívánta modern eszmékkel felfrissíteni. Az „Érted vagyok” egy keresztény közösség műhelyében születik, a kereszténységben éli meg az egyiséget, de a műhely ajtaja nyitva áll mindenki előtt, aki értekeivel hozzá tud járulni a közös gondolkodáshoz. A platóni Akadémiába nem lehetett belépni geometriai ismeretek nélkül. Az „Érted vagyok” nem Akadémia, nem is Hivatal, nincs a támadhatatlan bölcsesség birtokában. Az „Érted vagyok” kapuján csak ez áll: Itt Istenről és az emberről beszélnek. Mindenki beléphet, aki vállalja, hogy színvonalasan terjeszti elő mondanivalóját. Új dolgokat várunk, nem a régiek ismételtetését. Olyan teológiai gondolkodást szeretnénk, amely lépést tart a változó világgal, és megpróbálja vitára, esetleg választ adásra alkalmas módon leírni az új jelenségeket.

Meghökkentő dolog utólag látni a vállalt feladat nagyságát. A folyóiratok élete olyan, mint az emberi élet. Születnek és elmúlnak. Mindkettő természetes. Aki mást mond, nem az életről beszél. Csak az számít, ami a kezdet és a vég közé esik, a szép, a példaadó, a munkára serkentő, az örökségnek való. Ez kerül be a történelembe, mert minden oda kerül, kicsi és jelentékeny egyaránt. Vannak évszázadra visszatekintő újságok, mások rövid életűek. Mennyire örült Mikszáth, amikor saját lapja lehetett, de a lap két év után megbukott. Az Újholdat 2 év múltán betiltották, a Nyugat pénzforrásai 33 év alatt elapadtak. Ha az „Érted vagyok” az 1971-ben indult *Karácsonyi Ajándék* utódjának tekinti magát, akkor – a maga 35 évével – többet élt sok nagynevű társánál, akiket a sors néhány év után megszűnésre kényszerített.

Nem könnyű szerkesztőnek lenni. A jó szerkesztő sokfelé néz. Ismeri a múltat, amelybe született, és ahonnan jön. Tudja, mi az elavult, mi az, ami nem való a mai világba. Ismeri a jelen újdonságait, tudatosan látja vagy ösztönösen érzi a holnap eszményeit. Amikor pedig hátradől székében, azt mérlegeli, miképpen hozza egyensúlyba az idő mérlegének két serpenyőjében lévő dolgokat azért, hogy újságja ne váljék se maradvá, se az olvasótábor mellett elrohanó, szeles hírnökké. Valójában közösségért dolgozunk, és munkánk eredményét nemcsak a legelő járóknak kell tudnunk átadni.

Igyekezni kell megmutatni a jövőbe vivő lehetséges utakat. A szerkesztő ajtót és ablakot nyit. Abla-

kot a felismerésnek, a megismerésnek. Ablakának üvege nem rózsaszínű és nem fekete, hanem tiszta, világos. Az ablakot nem tölti ki művészi keretbe foglalt színes mintákkal. Ez álomvilágot teremt, és annak jó, aki vállalja a cifra börtönéletet, de nem jó a látni vágyónak. És itt az ajtó, amelynek feliratát már említettem, s amelynek nyitva kell állnia. Barátoknak és érdeklődőknek, kockáztatva, hogy ellenséges emberek is bejönnek rajta. A kutató, nevelő és krónikás szerkesztő élete nem lesz könnyű, de hát a hírvivő és a tolmács, más szavakkal, az angyal és a próféta szerepe sohasem volt az. Időnkint veszélyessé is vált. A szerkesztő nem kéziratokkal labdázó kényúr, hanem a gondolatokkal, a körülményekkel, s nem utolsósorban önmagával is viaskodó szolga. Bizony, így van.

„Nem kritizálsz?” – Nem érzem feladatomnak. Túlságosan hozzákötődtem a Karácsonyi Ajándékhoz, és az „Érted vagyok” is elfogadta néhány írásomat. Készítsen a szerkesztőség tárgyilagos, több szempontú statisztikát, a bírálatot pedig írja meg egy független, hozzáértő ember. Az elmondottakból minden érdekelt érezni fogja, milyen felelősséggel kell végeznie a dolgát, ha a világban jelenleg nyolc jeggyel számozott folyóirathalmaz javához akar hozzátartozni. Ez a valóság és önmagunk gondos vizsgálatának és további „nonprofit” munkánkunk gyümölcse lehet.

Az utóbbi években szokássá vált a Bokor elmúlásáról, útkereséséről, tanácstalanságáról beszélni. Adott korszakban csinos dolgozatok megírására ad-

hat alkalmat. Hadd mondjak én is, kivételesen, valami személyeset. Nekem a Bokor sorsa 20 évvel ezelőtt volt téma. Le is írtam, de nem vert nagy port. Amde már akkor is úgy gondoltam, hogy problematikus időkben, amikor adminisztratív vagy hivatali prés alatt állunk, vagy – ami ennél sokkal rosszabb – belül nem vagyunk egységesek, vagy nem látszik a követendő út, akkor legjobb egy Jézusra figyelő, Őt kereső folyóirat olvasótáboraként értelmezni önmagunkat. Pontosan ezért választottam profán példámot, hogy kitűnjék: miként válhat és lehet egy folyóirat egy közösség gondolati fóruma. Hogyan tehet javaslatot alkotó cselekvésre, keresve, esetleg meg is találva az aktuális, vagyis az időszerű, megvalósítható utat az elmélettől a gyakorlatig.

Az idei ősz csodálatos volt. Jókai igazat mondott: nálunk számítani lehet erre az évszakra. Az utolsó sorokat rovom egy fényekkel és színekkel zsúfolt nap után, amelyben a Nap melegéhez a csendes őszi szél hozott friss levegőt. Kinn már régóta harmatos a fű, a csillagos égbolt fogad maga alá. Ilyenkor kicsit balra van a Göncölszekér, jobbra a Pásztorbot látszik. A hunyorgó fények közt fut a nagyvárosból láthatatlan Tejút. Világunk felett változó világok sokasága.

Gondolkodni, írni és olvasni tudó barátaim! Ugyan miféle elmúlástól kellene félnünk, ha szemünket a természet évmilliókkal mérhető fényességeire emeljük? Csatlakozzunk hozzájuk, dolgozzunk rendszeren, szépen, hivatásunk szerint!

Merza József

Áldás

Korcsula fölött, ha az ember túlmegy a temetőn, délkelet felé, nem nagy füves térségen áll a fügefafa. Három vastag ága mindjárt a föld színén elválík háromfelé, azután fel- és visszahajlik. Augusztusban illatos, sötétibolya, zsiros, mézízű füge terem rajta. A füvet beárnyékolja, védelmébe veszi a teret s a lényt, aki a gyepepre lép. Ez a nagy kotlóstyúk itt ül, szárnya alá bújhat mindenki, aki akar. Aki a fa közelébe jut, az anyai test közvetlen melegének terébe lép: védelemben áll, olyan védelemben, amit csak az tud megteremtteni, aki az ember javát akarja.

Az ember önmagának is kívánhatja javát. S ez a kívánság, ha elég erős, teljesül. Igen, a kívánság szemben áll a szükséggel. A vágy szemben áll a kényszerrel. Többet akar. Ha csak szükség lenne, az egész élet a fizika, kémia, biológia törvényei szerint történne. De a vágy túlmegy rajta, többet akar, mint amennyit a kényszer engedni hajlandó. A vágy a lehetlent akarja. És tud olyan lenni, hogy a szükség törvényeit áttöri. A kívánság olyan nagy lehet, hogy a kényszer feloldja, a szükségét a szenvedély tüzeiben megolvasztja, s akkor a törvény eltűnik, a kívánság teljesül.

De a vágnak, ha az ember önmagának akar, kimondhatatlan veszélye van. Ez a veszély az, hogy a vágy teljesül, s akkor az ember eléri, amit akart. Eléri, és meglátja, hogy mi volt az, amit kívánt és követelt és vágyott. Megkapja, és meg kell hogy ismerje. Úgy látszik, mintha ajándék lenne. És száz eset közül csaknem százban büntetés. Íme, megkaptad. Ez az, amit kívántál? Ez az. Itt van, használnod kell, élned kell vele és általa. S most derül csak ki, hogy a vágy hamis volt. Nem is ezt akartad. Fel kellene állítani ezt a tilalmat: „Ne kívánj magadnak olyat, aminek teljesülése terhedre válik, mert vágyad teljesül, és amit akarsz, megkapod!” Ezért nem jó, ha az ember önmagának kíván. Nem tudja, és nem is tudhatja, hogy mi az, amire vágyódik. S amikor megkapja, csak bánkodik és kiábrándul. Az előbb még kívánta, most már nem kívánja, aztán megint visszaki-vánja.

Ezért jó, ha van valaki, aki az embernek maga helyett kíván: ha van pártfogója, barátja, apja, kedvese. Az ember saját életének áldását sohasem hordja önmagában. Ezért jó, ha van ilyen anyai lény, mint ez a fü-

gefa, aki az ember javát kívánja. Ha védelme alatt állok, tudom, hogy fölösleges kívánnom magamnak bármit is: nincs szükség vágyakozni. Amit ő kíván, abban meg lehet nyugodni, s jobb, mintha én kívánnám. Jobban tudja, hogy mit akarok, mint én. „Ha a bolond az élet vizét nyújtja, kiöntheted, ha a bölcs mérget ad, idd meg nyugodtan.” Mert a bölcs tudja, hogy a méreg jó.

Az ember itt a fügefafa bölcsessége alatt él. Mi az, amit nyújt? Mi az a jókívánság, amit nekem kíván? Mi az, amit helyettem jobban tud, mint én magam? Nem érdemes gondolkozni rajta. Majd megkapom. Valószínű, hogy nem lesz semmi látható jele. Az ember a legnagyobb vágyak teljesülését nem is érzi. Csak azt érzi, hogy van mellette valaki, aki úgy odahúzódik az ember mellé. Érzi, hogy ő saját maga is fügefává lett: már nem magának kíván, hanem másnak; s a többiek odajönnek hozzám, álám bújnak, mert tudják, hogy helyettük jót kívánok. Leülnek az áldás sugárzásába, esznek az egyre édesedő gyümölcsből, elnyúlnak a gyepeken, és a fölöttük zöldellő árnyékos ég alatt nyugszanak, mint egy embrió.

Hamvas Béla